

מה הניע את מזכיר האו"ם לשגר משלחת שתציע עיסקה סודית ביו ישראל לירדן

קבוצה קבוצה טיפסה לאורך הדרך שבין העמדות הירדניות והישראליות בגיא בן-הינום. לפני שבועיים בלבד היתה דרך זו עדה לתקרית חמורה, כאשר פתחו הירדנים באש לעבר סוור ישראלי. כי הירדנים אינם מכירים בזכותה של ישראל לסייר לאורך דרך זו.

קבוצה דימה צעדה בין עצי-הזית על הר-הצופים. כאן, לפני זמן לא רב, התעופפו כדורים ופגזי מרגמות. קצין משטרה ישראלי התנועע בלי חשש בראש הקבוצה, ל-עיני הירדנים מנגד, הסביר את השטח ל-בני-לוייתו.

האו"ם שיגר חיילים או משקיפים לקונגו ולעזן, לקאשמיר ולסואץ. אך רק במקום אחד לא הצטמצמה נוכחותו במשך השנים. כי אם הלכה וגדלה: ישראל ושכנותיה. ה-משקיפים הראשונים הגיעו ארצה כבר ב-1948, כדי לפקח על הפסקת-האש הראשונה. מאז הלך מספרם וגדל, עד כי הפכו למעין צבא-קבע קטן אך יקר מאוד, ממוכן כדבעי ומקבל משכורות גבוהות מאוד. מיבצע סיני הגדיל עוד יותר את הוצאות האו"ם, כאשר שוגר צבא של ממש להפריד בין ישראל ומצרים ברצועת עזה ובסיני, ולהכטיח שיט חופשי במצרי טיראן.

כך, בנקודה אחרי נקודה, משני צידי ה-גבול הישראלי-ירדני, סיירו קבוצות קטנות, שהרכבן השתנה ממקום למקום. רק שניים מבין חברי הקבוצה לא השתנו. היו אלה פייז ספינלי ואינורג'יס ריקייה, נציגיו המיוחדים של מזכיר האו"ם, או תאנט. תפי-קידם המוצהר: לבדוק את נקודות-התורפה של הגבול, ולהמליץ על דרכים לארגעה.

בעתונות דובר על מטרה מסוימת יותר: ביורר דרישתה של ירדן, כי ישראל תפנה את המובלעת המפורזת שלה בהר-הצופים. דובר גם על הצעה-נגדית שהועלתה על-ידי ישראל, באותו הקשר: שתמורת פינוי הר-

מול סירובם של הרוסים ושל תריסר מדינות אחרות לשלם את חלקן במימון הפעולות הצבאיות של האו"ם, נטל או תאנט את תקציב האירגון והחל בודק מה אפשר לקצץ בו. ההוצאות על גבולות יש-ראל עמדו בראש הרשימה. לפי עצתו של סגנו, ד"ר ראלף באנץ', האיש שניצח על חתימת הסכמי שביתת-הנשק, החליט או תאנט לגשת לפעולה מעשית.

ניתוח ראשון הראה, כי האו"ם חייב להח-זיק על גבול ישראל מנגנון גדול, כדי להשי-איר על כנו מצב שמעולם לא נודע להיות מצב-קבע. ההסדרים להפעלת מנגנון זה

השיירה להר הצופים

צולמה לפני מספר שבועות על-ידי היר-דנים, בשעה שעברה בשכונת שיין ג'ראח, בדרכה אל ההר. בראש נוסט אוטובוס מסוויין. אחריו שתי מכוניות של משקיפים ומשאית.

לא תותר ישראל על המובלעת המיותרת? מה עוד, שהמוסדות העובדים יוכלו לשפר את חלקם של הפליטים האומללים. לאמיתו של דבר, ידעו השניים כי הר-הצופים אינו כה בלתי-חשוב לישראל.

גישה חופשית אל המקומות הקדו-שים ואל מוסדות תרבות, והשימוש בבית-הקברות שעל הר-הזיתים; חידוש עבודתה של תחנת-השאיבה בלטרון;

מה צפוי להר הצופים

הצופים, תפנה ירון את הבליטה שלה ב-לטרון.

מזב זמני שקמא

מה פתאום העלתה ירון את תביעתה? לכך ניתנה תשובה חלקלקה, כי אין זו הפעם הראשונה שירון מעלה דרישה זו. אך מדוע דווקא הפעם, מכל הפעמים, מצא מזכיר האו"ם לנכון לשלוח מישלחת רבת-מעלה לבדיקת הדרישה?

ההסבר שלא פורסם: כי הרעיון הועלה הפעם לא על-ידי הירדנים, כי אם על-ידי או תאנט עצמו. לא דחפו אותו רגשות אנושי ישראליים. עניין אותו אך ורק מצבו הכספי של האו"ם. מצב זה, המאיים עתה לשחק לחלוטין את הגוף העולמי, הסתבך בגלל סיבה עיקרית אחת: ההוצאות הרבות ל-מימון כוחות האו"ם, המפורזים בעולם.

נעשו עם חתימת הסכמי הפסקת-האש, או בעת חתימת שביתת-הנשק, מתוך הנחה ש-הסדרים אלה הם זמניים בלבד. עד למציאת הסדר סופי, נבקע, ישמור האו"ם על ה-סטטוס-קוו. הדוגמה הבולטת ביותר לסוג זה של הסדר: מעמדו של הר-הצופים.

ההסכם הישראלי-ירדני נחתם ב-3.4.49, והסעיף הרלבנטי הוא סעיף 8, הקובע כי מיד אחרי החתימה תוקם ועדה מיוחדת, מורכבת משני נציגים של כל צד, אשר תקבע את הדרכים לביצוע כמה סעיפים ששעליהם כבר הושגה הסכמה עקרונית. הסעיפים שלגביהם הושג ההסכם:

- חופש תנועה ברכים חיוניות, בכל-לן דרך בית-לחם-ירושלים, ודרך לטרון-ירושלים;
- חידוש עבודתם הסדירה של המוסד-דות התרבותיים וההומניטאריים שעל הר-הצופים, וגישה חופשית אליהם;

● אספקת חשמל לעיר העתיקה, וחי-דוש התנועה בקו מטילת-הברזל לירושלים.

למי נחוצי ההר?

באנץ' ותאנט ערכו את מאזן סעיף 8. הם מצאו, כי תחנת-השאיבה בלטרון שוב אינה חיונית, מאחר שישראל עקפה אותה והניחה צינור חדש לבירתה; אספקת חשמל לעיר העתיקה מירושלים העברית לא חודשה, ושוב אין צורך בה, מאחר שהוקמה תחנה ירדנית חדשה לצורך זה; התנועה במטילת-הברזל לירושלים חודשה, לאחר שבוצע תיקון-הגבול הדרוש. והיר-דנים מסרו לישראל את מחצית כפר בית צפאפה.

לעומת זאת קפא המצב לחלוטין בכל הנוגע להר-הצופים, למקומות הקדושים ה-יהודיים בעיר העתיקה, ולפתחת כבישי לטרון ובית-לחם. יחד עם העמדות האלה, קפא גם כוח-האו"ם העצום, עליו הוטל ב-1948 לפקח על המצב, מתוך אמונה כי מצב זה יבוא על תיקונו במהרה.

לגבי חסימת כבישי לטרון ובית-לחם, לא התעוררו כל סיבוכים. שתי המדינות הש-אירו על מקומם את המחסומים, סללו כבי-שי-עקיפה חדשים. הר-הצופים נשאר כאי-ישראלי בתוך ים ערבי. שום דבר לא נעשה לחידוש עבודתם הסדירה של המוסדות ה-תרבותיים וההומניטאריים שעליו - האוני-ברסיטה העברית ובית-חולים הדסה - אבל היה הכרח להמשיך ולהכטיח גישה חופשית אליהם. ליווי השיירות הדו-שבועיות הוא תפקידם העיקרי של משקיפי האו"ם באזור ירושלים.

על סמך עובדות אלה שאלו באנץ' ותאנט: איזה צורך יש עוד להפעיל כוח של האו"ם לשמירה על המובלעת הישראלית? שכן ברור לחלוטין, כי ירדן לא תסכים להפעל-תם המחודשת של האוניברסיטה ובית-החור-לים על-ידי ישראל. מאידך, ברור לגמרי ש-ישראל שוב אינה זקוקה לשני מוסדות אלה, כפי שהיתה זקוקה להם בעת חתימת ההס-כם. כי בינתיים קמה קריה אוניברסיטאית מפוארת, ואילו בית-חולים הדסה החדש עולה לאין שיעור על זה הישן העומד שומם על הר-הצופים.

אם כן, עלה במוחם של השניים, מדוע

דווקא סיבה זו דחפה את אנשי האו"ם להציע כי תבוסל, שכן, שאלו, איזו הצדקה יש להוציא את כספי האו"ם, ולנצל את חיילי האו"ם, כדי לשמור למען ישראל על עמדת-התקפה?

הרמו ניתן לירדן, וזו חידושה את דריש-תה לפינוי הר-הצופים.

סתם טכסים?

לממשלת ישראל היה ברור, כי בעתיד הקרוב היא עלולה להסתבך במלחמה עם שכנותיה, בגלל התוכניות להטיית מי הירדן. במיקרה זה, יהיה מצבה באו"ם עגום ביותר. היא החליטה, כי אין להרגיז כבר עתה את המזכיר הכללי, ועל כן מיהרה להסכים עקרונית עם הדרישה. היא העמידה תנאי: יותירו הירדנים גם הם על עמדה התקפתית מובהקת, ויוציאו את כוחותיהם מלטרון. בצורה זו תוכל ישראל לחדש את התנועה בכביש רמלה-ירושלים, וייעלם מן השטח גורם למתיחות מחודשת.

האם חסכים ירדן לכך? ההצעה לא היתה חדשה, הועלתה לא פעם בדיונים שבין שתי הממשלות. הפעם הועלתה כטכסים ישראלי, מתוך הנחה שהמלך חוסיין לא יעז לבצע עיסקת-חליפין ישירה עם ישראל, ואז יפול האשם לכישלון השליחות של ספינלי ו-ריקייה על ירדן לבדה.

אבל בצד החישוב הטכסימי הסתמנה, ל-פחות אצל חלק מן השרים, ההכרה, כי אם תבוצע עיסקת-החליפין יהיה בכך צעד רצוי לקראת גורמאליזציה של הגבולות.

מכיוון שמלחמה כזו שוב אינה נשקלת ברצינות, היו בממשלה הישראלית השבוע רבים שקיוו, כי מתוך חישובי-החיסכון של או תאנט תצמח תועלת מעשית לשתי ה-מדינות. אם לא יהיה בחליפין משום פית-רון המצב בכללותו, הרי לפחות ייעלמו שני מוקדי-התגרות משני צידי הגבול.

את התמיהה הרבה ביותר עוררה הידיעה דווקא במפ"ם עצמה. אך התמיהה הפכה חישי-מהר לחיוך, כאשר גילה מוח חרוף כי הידיעה כולה שונתה על-ידי מקף קטן אחד. מפ"ם, התכוון מעריב להגיד, מתכוננת להחתיים ברחובות ובבתים עצומה...

השיירה ללטרון

צולמה לפני קרוב ל-17 שנה, ליד קיבוץ חולדה, על-ידי אורי אבנרי, אז חייל חייש תל-אביב. היתה זו השיירה האחרונה בכביש זה, והיא נתקלה במשוריינים, נאלצה לשוב. מאז מנותק הכביש.

לחם על חייו הפוליטיים נגד בן-גוריון. ישי לא פנה אל השר הממונה עליו, כי כל מטרת ההצהרה היתה לסכסך בין השר לבין שותפיו הדתיים. המוקש אותו טמן ישי אמנם התפוצץ, אך אשכול מיהר או להכטיח לדתיים שאין כל ערך להצהרתו של הסקיד ה-

בכיר, אותו ירש מדויד בן-גוריון. **עתונות הכל בגלל מקר קטן** מפ"ם, כך אמרה הידיעה במעריב.